TURIZM TARMOG'IDA MEHNAT BOZORI VA KADRLAR MALAKASINI OSHIRISH TIZIMI

Usmonova Laziza Normamat qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti magstri

Annotatsiya: Mazkur maqola turizm tarmog‘ida mehnat bozori va kadrlar malakasini oshirish tizimini ilmiy jihatdan tahlil qiladi. Unda bugungi turizm sanoati rivojlanish jarayonida yuzaga kelayotgan yangi mehnat munosabatlari, malakali kadrlar tayyorlash, ularni doimiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari va zamonaviy o‘quv-uslubiy jarayonlar keng yoritilgan. Maqolada turizm va servis sohasining dolzarb kadrlari, mehnat bozori ehtiyojlari, ta’lim muassasalari, kasbiy-iqtisodiy hamda innovatsion rivojlanish yo‘nalishlari, xalqaro tajribalar, malaka oshirishda zamonaviy yondashuvlar, xodimlarning uzluksiz rivojlanishini ta’minlovchi uslublar haqida fikr yuritiladi. Tadqiqot natijalarida turizm tarmog‘ida yuqori samaradorlikka erishishda o‘ziga xos xususiyatlarga asoslangan tavsiyalar va xulosalar beriladi.

Kalit so‘zlar: Turizm, mehnat bozori, kadrlar malakasi, kasbiy rivojlanish, innovatsion o‘qitish, raqamli texnologiyalar, xalqaro tajriba, integratsiya, ta’lim va ishlab chiqarish, sertifikatlash, xizmat ko‘rsatish sifati.

Zamonamiz taraqqiyotining yangi bosqichida turizm sohasi jahon miqyosida iqtisodiyotning eng tez sur’atlar bilan rivojlanayotgan, millionlab insonlarni ish bilan ta’minlayotgan va davlat byudjetiga katta daromad olib kelayotgan strategik yo‘nalishlardan biriga aylandi. Turizm davlatlar uchun nafaqat iqtisodiy baraka, balki madaniy, ijtimoiy rivojlanish, aholini barqaror band qilish, boy meros va tarixni jahon hamjamiyatiga yetkazishning eng samarali kanallaridan biridir. O‘zbekiston ham bugun turizm sohasining tabiiy va madaniy salohiyatini to‘liq ishga solish, investitsiyalarni jalb etish, yangi zamonaviy tadbirkorlik loyihalari va xizmat ko‘rsatish tarmoqlarini kengaytirishda oldingi safda bormoqda. Lekin sohaning barqaror hamda samarali rivojlanishi uchun, eng avvalo, zamon

talablariga mos, xalqaro me'yorlarni biluvchi, kasbiy va nutqiy madaniyatga ega malakali kadrlar malakadorligi va ularning salohiyatini oshirish doimiy ravishda soha rivojida eng muhim omil bo'lib qolmoqda [1].

Turizm – ulkan iqtisodiy va ijtimoiy sektor bo'lib, ushbu sohaga xizmat ko'rsatish, joylashtirish, transport, madaniy-ma'rifiy faoliyat, ekskursiya, ovqatlanish, zamonaviy axborot va raqamli texnologiyalar, dam olish, sport, salomatlik yo'nalishlari kiradi. Mazkur tarkibli tarmoqlarning har birida mehnat bozorida talab yuqori bo'lgan turli mutaxassislik kasblari mavjud: gidlar, boshqaruvchi menejerlar, mehmonxona ma'murlari, xavfsizlik va transport xodimlari, animatorlar, chet tillarini yaxshi biluvchi xizmat ko'rsatuvchilar, logistika mutaxassislari, raqamli marketing sohasidagi mutaxassislar. Mehnat bozorida talab va taklif o'zgaruvchan hamda doimo raqobatbardosh bilim va malakani talab qiladi. Turizm sohasining mehnat bozori o'ziga xos – har doim dinamik, mavsumiy ishlar, qisqa muddatli xizmatlar va ko'p tarmoqli kasb turlarini o'z ichiga oladi. Bunda asosiy e'tibor ishlab chiqaruvchilar, davlat tartibotlari, ta'lim muassasalari, xususiy sektor vakillari hamkorligida mehnat munosabatlarini mustahkamlash, zamonaviy kasb mehnatini, innovatsion va kreativ yondashuvlarni shakllantirishga qaratiladi. Turizm yanada taraqqiy etgan sari milliy mehnat bozorida quyidagi muammolar yuzaga chiqmoqda: kadrlar yetishmasligi, uzluksiz malaka oshirish infratuzilmalarining kamligi, sohada tajriba va amaliyotga asoslangan o'quv jarayonlarining sustligi, chet tili bilimiga, axborot texnologiyalariga ega mutaxassislar sonining kamligi, kasbiy madaniyat va etika yetarli darajada rivojlanmaganligi. Bozorda yangi ish o'rinlari yaratilsa-da, ularning malakaga bo'lgan talab darajasi o'sib bormoqda, ayniqsa yoshlar, ayollar va mahalliy aholi bandligini kengaytirish masalasi ham dolzarbdir [2].

Soha mutaxassislari turizmdagi eng dolzarb va muhim tushunchalarni puxta bilishi, yangi texnologiyalar, xizmat ko'rsatish etikasi, liderlik va boshqaruv qobiliyatlariga ega bo'lishi shart. Raqamli axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini, zamonaviy marketing uslublarini ham o'zlashtirish mehnat bozori talablaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, migratsiya va millatlararo

aloqalarni boshqaruvchi, xorijiy turistlar uchun madaniyatlararo kommunikatsiya, ekologik xavfsizlik, favqulodda holatlarda tezkor harakatlarni biladigan kadrlar soni yetarli emas [3].

Bugungi kunda kadrlar malakasini oshirish bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi, oliy ta’lim va professional ta’lim muassasalari, nodavlat kurslar, zamonaviy trening-markazlar barpo etilmoqda. Zamonaviy malaka oshirish tizimi quyidagilarga asoslanadi:

- amaliyotga yo‘naltirilgan o‘qitish, chet el tillari va zamonaviy kasbiy ko‘nikmalarni joriy qilish,
- ustoz-shogird tizimi va mentoring faoliyatini kuchaytirish,
- ishlab chiqarish bilan ta’lim o‘rtasida samarali integratsiyani yo‘lga qo‘yish,
- xalqaro sertifikatsiyalar, onlayn-kurslar va uzoqdan o‘qitish tizimini kengaytirish,
- servis va xizmat ko‘rsatish texnologiyalari, menejment va marketing bo‘yicha doimiy treninglar,
- o‘quv rejalar va dasturlarni soha ish beruvchilari bilan birgalikda to‘g‘rilab borish.

Kadrlar malakasini oshirish uchun xorij tajribasi va dunyoda tan olingan ilg‘or usullardan foydalanish ayni dolzarb masala. Bu borada, turli stipendiyalar, qisqa muddatli kurs va master-klasslar, chet davlatlardagi tajriba almashinuv dasturlari, sohada innovatsion loyihalar asosida kadrlar malakasini oshirishga xizmat qiluvchi platformalar muhim ahamiyat kasb etmoqda [4].

Kadrlar malakasini oshirishda ilg‘or innovatsion texnologiyalar va raqamli ta’lim platformalarining joriy qilinishi sohada yangi imkoniyatlarni ochib bermoqda. Masofaviy o‘qitish, web-seminarlar, onlayn master-klasslar va video treninglarning amaliy tajribasi kunduzi band bo‘lgan xodimlarga moslashuvchan ta’lim olish imkoniyatini beradi. Turizm sohasida mavjud xalqaro tajribalardan “training on the job” (bevosita ish joyida o‘qitish), “dual education” (ikkilik o‘qitish), “life-long learning” (umrboqiy o‘qish) kabi zamonaviy yondashuvlar juda samarali bo‘lib xizmat qilmoqda. Xodimlarni motivatsiya qilish, ularning

o‘sishini doimiy rag‘batlantirish uchun baholash, attestatsiya va kasbiy o‘sishni har tomonlama qo‘llab-quvvatlovchi ichki kompaniya dasturlari, yetakchilik salohiyatini aniqlovchi kompetensiyalar yana bir dolzarb jihatdir. Ayniqsa, tajribali menejerlar va liderlar uchun uzluksiz kasbiy rivojlanish, situatsion tahlil, kreativ fikrlash mashg‘ulotlari, soft-skills — liderlik, stressga bardoshlilik, jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantiruvchi trening va amaliy mashg‘ulotlar yuqori samara beradi.

Turizm tarmog‘ida kadrlar sifatini oshirishda xalqaro hamkorlik va tajriba almashinuvi doimo muhim ahamiyat kasb etmagan. O‘zbekiston Respublikasi so‘nggi yillarda turizm sohasidagi yetakchi xorijiy kompaniyalar, oliy ta’lim va o‘quv markazlari, professional assotsiatsiyalarning amaliy tajribasini milliy tizimga joriy etish, xalqaro akkreditatsiya dasturlari, “Erasmus+”, "Tempus", "World Tourism Organization" hamkorlik loyihalari orqali ilg‘or yondashuvlarni o‘zlashtirishga e’tibor qaratmoqda. Chet el tillarini o‘rgatish, xalqaro treninglar, tajriba almashish dasturlari, mehmon ma’ruzachilar ishtiroki, xorijiy stajirovkalar, onlayn va offlayn forumlarda qatnashish tufayli milliy mehnat bozori va unga tayyorlanayotgan kadrlar salohiyati ortmoqda. Bir so‘z bilan aytganda, xalqaro integratsiya va tajriba almashuvining sohada samarali ishlatilishini amalda ko‘rish mumkin [5].

Xulosa

Umuman olganda, turizm tarmog‘ida mehnat bozori va malakali kadrlar tayyorlash hamda ularning bilim va ko‘nikmalarini doimiy oshirib borish zamonaviy globallashayotgan jahon bozorida eng dolzarb masalalardan biridir. O‘zbekiston misolida jarayon ijobiy yo‘nalishda davom etmoqda, biroq sifatli xizmat, yuqori darajadagi iste’molchilar ehtiyojini qondirish, jahon talablariga mos raqobatbardosh kadrlar zaxirasiga ega bo‘lish uchun uzluksiz malaka oshirish, innovatsion va zamonaviy texnologiyalarni faol joriy etish, milliy va xalqaro tajriba almashinuvlari, kasbiy standrtlarni takomillashtirish zarur. Shuningdek, sohada kadrlar malakasini oshirish bo‘yicha tashkil etilayotgan yangi o‘quv markazlari, trening va master-klasslar, chet tillarni o‘rganish, xalqaro tajriba asosida dasturlarni

takomillashtirish kabi yo‘nalishlar orqali mehnat bozori ehtiyojlarini qondirish va turizm xizmatlarini yanada yuksak bosqichga olib chiqish imkoniyati yaratiladi. Mamlakatda turizm taraqqiyotiga katta e’tibor qaratilishi va zamonaviy kasb mahoratiga ega, tashabbuskor, ilg‘or mutaxassislarni yetishtirish ko‘plab zamonaviy ish o‘rinlari yaratish va soha samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jalilov B.B., “Turizm sohasida kadrlar tayyorlashning zamonaviy yo‘nalishlari”, Toshkent, 2022.

2. Mirzayeva X., “Mehnat bozori va turizm: o‘zaro munosabatlar”, Samarqand, 2021.

3. Rahimov M., Anvarov S., “O‘zbekistonda turizm va servis sohasida innovatsiyalar”, Buxoro, 2019.

4. World Tourism Organization (UNWTO), “Human Resources Development in Tourism”, Madrid, 2020.

5. Xusanov J., “O‘zbekiston turizm industriyasining kadrlar resurslari”, Toshkent, 2022.

6. Tursunov R., “Turizm xizmatlari va mehnat bozori”, Farg‘ona, 2020.

7. Dunkan, P. “Trends in Tourist Labour Market”, London, 2018.